

آثار تربیتی و روان شناختی انتظار 1

چنان چه، انتظار را به عنوان يك آرمان بنگریم، در جنبه های فردی و اجتماعی نیز دارای آثاری خواهد بود. نخست از لحاظ فردی، موجب تمرکز افکار و نیروهای آدمی می شود؛ زیرا همه ی آن ها، ناظر به يك هدف، یعنی انتظار ظهور هستند و این امر به نوبه ی خود، موجب وحدت شخصیت او می گردد....

استقرار وحدت و هم بستگی

چنان چه، انتظار را به عنوان يك آرمان بنگریم، در جنبه های فردی و اجتماعی نیز دارای آثاری خواهد بود. نخست از لحاظ فردی، موجب تمرکز افکار و نیروهای آدمی می شود؛ زیرا همه ی آن ها، ناظر به يك هدف، یعنی انتظار ظهور هستند و این امر به نوبه ی خود، موجب وحدت شخصیت او می گردد. در مقابل، می توان به پراکنده بودن و متفرق بودن تلاش های انسان اشاره نمود که هیچ نتیجه ای در پی نخواهد داشت. این معنا در قرآن کریم چنین آمده است: ((هر آینه سعی و کوشش شما پراکنده است.))

آپورت در بیان چنین رابطه ای می نویسد:

تلاش برای آینده، به کل شخصیت آدمی، یگانگی و يك پارچگی می بخشد ... به عبارت دیگر، می توان با کوشش برای دست یافتن به مقاصد و رسیدن به هدف ها، جنبه های شخصیت را يك پارچه ساخت و جامعیت بخشید.

وحدت شخصیت، از هرز رفتن توانایی ها و قابلیت ها، جلوگیری می کند و زمینه ی رشد و ظهور قدرتی شگرف و فوق العاده را فراهم می کند؛ زیرا چنین وحدتی در درون آدمی، تضادهای درونی را از میان بر می دارد؛ همان تضادهایی که برخی انسان ها را پیوسته رنج داده، توان شان را به شدت می کاهش دهد. در این جا به نقل مطلبی از ((کارن هورنای)) می پردازیم. او یکی از روان کاوان هم عصر ماست. وی با تالیف معروف ترین اثرش به نام تضادهای درونی ما معتقد است که بیش ترین عامل اثر گذار بر سلامت روانی اشخاص را باید در پدیده ی تضادهای درونی آنان جست وجو نمود و چنان چه آنان بتوانند به گونه ای بر این تضادها فایق آیند، دیگر موجهی برای اختلال در سلامت روانی آنان وجود نخواهد داشت. وی هم چنین به بیان حکایتی از فلسفه و حکمت خاور دور می پردازد:

مریدی از پیر و مرشد خود پرسید: ای حکیم، به من بگو این چه نیرویی است؟ و این چه قدرتی است که در پنجه ی شیر نهفته است؟

پیر جواب داد: نیروی وحدت با خود. اخلاص و صمیمیت چنین نیرویی ایجاد می کند. در حقیقت، استفاده از تمام نیروهای معنوی يك دل و يك جهت.

از بعد اجتماعی نیز، وحدت قابل تأمل است. وجود هدف مشترك در يك ملت یا جامعه، موجب نوعی پیوند، دل بستگی و وحدت میان معتقدان به آن هدف می شود. در میان جامعه ای که بزرگ ترین آرمانش، ظهور امام عصر(عج) است، نوعی هم دلی، هم نوایی و هم اندیشی پدید می آید. چنین هدفی از چند جهت ازهدف های دیگر متمایز است:

1. این هدف چون در واژه ی ((انتظار))، معنا می یابد، دارای فداست ویژه ای است و هیچ هدف دیگری در معنویت و فداست به پایه ی آن نمی رسد؛ چرا که این يك انتظار معمولی نیست، بلکه طولانی ترین انتظار برای ظهور کامل ترین انسان عصر است.
2. چنین هدفی که با مسئله ی امامت و رهبری حضرت ولی عصر(عج) در عصر ظهور ایشان، ارتباط می یابد، از لحاظ مراتب ارزشی، در اوج اهداف و آرمان های يك جامعه قرار می گیرد؛ زیرا هیچ موضوع دیگری به سان این امر، به حیات و بقای جامعه، بستگی پیدا نمی کند؛ چه آن که ((به یمن وجود اوست که به خلق، روزی می رسد و زمین و آسمان به وجودش برقرار است و به واسطه ی او خدا زمین را پر از عدل و داد می کند پس از آن که پر از بیداد و ستم شده باشد)). وقتی از جایگاه امام(ع) در برپایی جامعه ای مبتنی بر عدالت، سخن به میان آید، بی مناسبت نخواهد بود که تا اندازه ای چنین جایگاهی، روشن شود.

پویایی معطوف به هدف

زندگی، زمانی با معناست که جوهر حرکت در آن باشد و به تعبیر دیگر، انسانی که پویا و فعال و پر تحرك است، معنایی برای بودن خویشتن می یابد؛ زیرا می تواند خود را از سطح رکود و روزمره گی، به مرحله ی پویایی برساند.

وقتی فرد، به وضعیت موجود راضی نیست و در صدد تحقق شرایط بهتری تلاش می کند، به این معناست که خود نیز نقشی در آن ایفا می کند و تماشاگر نیست؛ بلکه ایفاگر وظیفه ای خاص است.

دوآن شولتس، در توصیف چنین حالتی می نویسد:

چیزی که به زندگی شور و هیجان می بخشد تعقیب است نه تسخیر، راه است نه مقصد، تلاش است نه کام یابی.

پویایی از دو منظر قابل بررسی است: نخست این که انسان پویا به نفی هرگونه بی تفاوتی بر می خیزد و همین امر، زمینه ساز نوآوری، خلاقیت و جست وجوی همیشگی امور بدیع است و تأثیر آن نیز رضایت نسبی آدمی از خویشتن و زندگی است؛ زیرا بخشی از آثار وجودی خویش را شاهد بوده و آن ها را باور دارد. دیگر این که هرگونه تحرك و پویایی نیز دارای چنین آثاری نخواهد بود؛ زیرا حرکت بدون هدف، عقیم بوده و داشتن هدف بدون حرکت نیز بی معناست. از این روی پویایی معطوف به

هدف، مورد نظر است؛ زیرا شامل هر دو مولفه است.

بنابراین بر اساس این مقدمات می توان گفت که انتظار امام عصر(عج)، در منتظرانش، شامل هر دو مولفه ی ((پویایی)) و ((معطوف به هدف بودن)) است؛ زیرا منتظر به جامعه ای می اندیشد که تمامی وعده های انبیا و اولیا در آن به وقوع خواهد پیوست و از این روی تلاش می کند تا به میزان توانایی و درک مسئولیت خویش، در ساختن چنین جامعه ای سهیم باشد. از سوی دیگر، او می داند که برای چه تلاش می کند؛ انگیزه ای آشکار، منطقی، معقول و قابل دفاع دارد؛ بنابر این تمامی تلاش های او، معطوف به هدفی والا به نام ((انتظار ظهور)) می شود و این هدفی معنادار و ارزش مند است.

تجلی این گونه تلاش ها را در فرمایش امام صادق(ع)، می بینیم:

هر کس دوست دارد از یاران حضرت قائم(عج) باشد، بایستی انتظار او را داشته، به نیکویی و پرهیزکاری رفتار نماید؛ پس اگر او به این حال، پیش از قیام او از دنیا برود، پاداش یاران مهدی را خواهد گرفت؛ بنابر این بکوشید و جدیت کنید و چشم به راه باشید که بر شما گوارا باد.

برخی از روان شناسان مکتب کمال، نظیر ((ویکتور فرانکل))، معتقدند در وجود انسان، توانایی هایی نهفته است که جز در موقعیت های خاص، بروز و ظهور نمی یابند؛ موقعیت هایی نظیر برخورد با سختی ها و تنگناها که آدمی را به پویایی و تحرك وا می دارد و همین خود انگیزها، عامل تحقق خویشتن و خود شکوفایی است. روی کردهای او که بر گرفته از دوران سخت اسارت در بازداشت گاه های مخوف آلمان نازی است، با زیبایی هر چه تمام تر در کتاب انسان در جست و جوی معنا به تصویر کشیده شده است.

حضرت علی(ع) نیز در نهج البلاغه به این مطلب اشاره دارند:

... و کانی بقائلکم یقول: ((اذا کان هذا قوت ابن ابی طالب فقد قعد به الضعف عن قتال الا قران و منازله الشجعان)) الا و ان الشجره البریه اصلب عودا و الروائع الخضره ارق جلودا و النابتات العذیه اقوی وقودا و ابطا خمودا .
...گویا می شنوم که شخصی از شما می گوید:

اگر غذای فرزند ابوطالب همین است، پس سستی او را فرا گرفته و از نبرد با هموردان و شجاعان باز مانده است)). آگاه باشید! درختان بیابانی، چوبشان سخت تر، و درختان کناره جویبار پوستشان نازک تر است. درختان بیابانی که با باران سیراب می شوند آتش چوبشان شعله ورتر و پردوام تر است...

در يك جمع بندی، آثار تربیتی انتظاری پویا و معطوف به هدف، عبارت اند از:

الف - به جریان افتادن نیروهای نهفته و سرمایه های راکد انسان در پرتو دوران سخت انتظار؛

ب - پالایش درون و به مرحله ی خلوص رسیدن به جهت طولانی شدن دوران غیبت؛

ج - معنا یافتن زندگی در پرتو پویایی معطوف به هدف، با نگاه تطبیقی به زندگی بدون هدف و فرجام آن که تهی شدن از درون و روز مره گی است؛

د - رشد قدرت تحمل در برابر ناملایمات و تنگناها به جهت قداست و عظمت هدف که در انتظار حضرت بودن، معنا می یابد؛

ه' - فراتر رفتن از مرز انسان متعادل و رسیدن به مرحله ی انسان متعالی؛

و - از سطح و مرحله ی رنج های حقیر مادی، رها شدن و به وادی رنج های عظیم معنوی و دغدغه های بزرگ انسانی، گام نهادن؛ هم چون رنج انتظاری راستین و طولانی را بر دوش کشیدن و چشم به دروازه های روشن ظهور داشتن.

برگرفته از : شبکه جهانی اطلاع رسانی امام مهدی (عج)